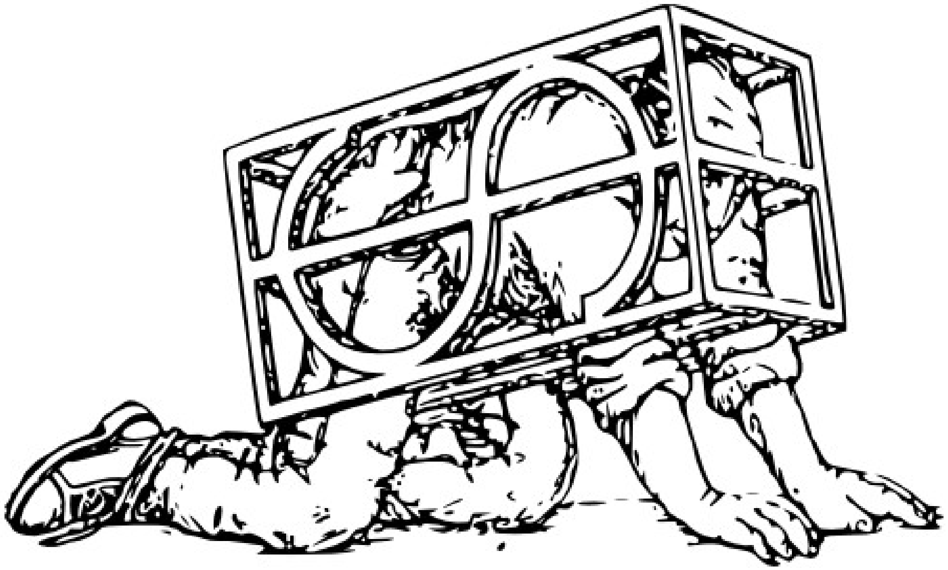
Československá anarchistická federace

Československá anarchistická federace (ČSAF) sdružuje místní skupiny a jednotlivce, kteří se hlásí k anarchistickým myšlenkám. Jsme svobodomyslný kolektiv sdružující pracující, nezaměstnané a studenty na anarchistických zásadách. Rozumíme tím federalismus, samosprávu a aktivitu zdola. Nemáme žádné vůdce, všechna rozhodnutí jsou přijímána všemi členy, případné funkce jsou volitelné a kdykoli odvolatelné zdola. ČSAF usiluje o vytvoření svobodné a samosprávné společnosti založené na územní a výrobní samosprávě, federalismu, rovnosti, solidaritě a sociální spravedlnosti. Společnosti, kterou budeme spravovat my samotní – obyčejní lidé – pracující, studenti a důchodci. ČSAF se věnuje propagaci anarchistických myšlenek a materiálů, různorodým akcím, aktivitám a kampaním, které považuje za důležité. Sdílíš podobné myšlenky a myslíš si, že organizovaním můžeme snadněji dosáhnout spousty věcí, snadněji a účinněji bránit svá práva a prosazovat své potřeby? Přidej se k ČSAF nebo s námi spolupracuj.

WWW.CSAF.CZ

SYSTÉM KAPITALISMU

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ ANARCHISTICKÉ FEDERACE

Toto otroctví se denně projevuje všemi možnými způsoby. Vedle mrzutostí a tyranských podmínek smlouvy, které proměňují pracujícího v podřízeného, pasivního a poslušného sluhu, a zaměstnavatele v téměř absolutního pána - kromě toho všeho je dobře známo, že stěží existuje průmyslový podnik, kde vlastník, donucený na jedné straně dvojnásobným instinktem neuhasitelného chtíče po zisku a absolutní moci, a na druhé straně profitující z ekonomické závislosti pracujícího, nebere zřetel na podmínky vyhrazené ve smlouvě a vynucují si některé další ústupky ve svůj vlastní prospěch. Takže bude požadovat více hodin práce, čili více než bylo uvedeno ve smlouvě, bude pro nějakou záminku krátit mzdy; bude udělovat svévolně pokuty, nebo bude zacházet s pracujícími krutě, hrubě a nestydatě drze.

Ale, mohli byste namítnout, v takovém případě může dělník ze zaměstnání sám odejít. To se snadno řekne, ale hůře udělá. Někdy pracující dostává část své mzdy dopředu, nebo jeho žena či děti mohou být nemocné, nebo snad je jeho práce mizerně placena v celém tomto konkrétním odvětví průmyslu. Ostatní zaměstnavatelé mohou platit ještě méně než ten jeho, a kdyby odešel ze svého místa, nebyl by možná schopen najít jiné. A zůstat bez práce znamená pro něj a jeho rodinu smrt. Navíc mezi všemi zaměstnavateli panuje porozumění a podobají se jeden druhému. Všichni jsou téměř stejně popouzející, nespravedliví a krutí.

Je to jen křivé obvinění? Ne, je to v samé povaze vězí a v logické nutnosti vztahu existujícího mezi zaměstnavateli a jejich pracovníky.

POZNÁMKY:

1. Nemajíce po ruce zmíněná díla, vzal jsem tyto citáty z La Histoire de la Revolution de 1848, od Louise Blanca. Pan Blanc pokračuje těmito slovy : "Byli jsme velmi ostražití. Nyní víme beze vší pochybnosti, že podle všech doktrín staré politické ekonomie nemohou mzdy mít žádný jiný základ než regulaci mezi nabídkou

republikánské - se svými nezměrnými justičními a policejními aparáty a se svými pravidelnými armádami - nemají jiné poslání než posvěcovat a chránit tento systém zvyklostí. V přítomnosti těchto mocných a ctihodných úřadů se nemůžu ani odvážit zeptat se, zda-li tento způsob života je legitimní z hlediska lidské spravedlnosti, svobody, lidské rovnosti a bratrství. Prostě se ptám sám sebe: Za jakých podmínek jsou bratrství a rovnost možné mezi vykořisťovatelem a vykořisťovaným, jsou spravedlnost a svoboda možné pro vykořisťované?

Předpokládejme dokonce, jak to stále činí buržoazní ekonomové a s nimi všichni právníci, všichni ti, kdo uctívají a věří v soudní právo, všichni tito kněží občanského a kriminálního zákoníku - předpokládejme, že tento ekonomický vztah mezi vykořisťovatelem a vykořisťovaným je naprosto legitimní, že je to nevyhnutelný důsledek, produkt věčného, nezničitelného společenského práva, přesto bude stále vždy pravda, že vykořisťování předem vylučuje bratrství a rovnost. Je bez řečí, že vylučuje ekonomickou rovnost. Předpokládejte, že jsem váš pracovník a vy můj zaměstnavatel. Jestliže nabídnu svou pracovní sílu (labor) za nejnižší cenu, jestliže budu souhlasit s tím, že strpím, že budete žít z mé práce, nebude tomu jistě kvůli oddanosti nebo bratrské lásce k vám. A žádný buržoazní ekonom by se neodvážil tvrdit, že by tomu tak bylo, jakkoli idylické a naivní se stává jejich uvažování, když začínají mluvit o vzájemných citech a společných vztazích, které by měly existovat mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Nikoliv, činím to, protože moje rodina a já bychom umřeli hlady, kdybych nepracoval pro nějakého zaměstnavatele. Tudíž jsem nucen prodávat svou pracovní sílu (labor) za nejnižší možnou cenu, a jsem k tomu nucen hrozbou hladu.

Ale - říkají nám ekonomové - vlastníci majetku, kapitalisté, zaměstnavatelé, jsou stejně tak nuceni hledat a kupovat pracovní sílu (labor) proletariátu. Ano, to je pravda, jsou nuceni to činit, ale ne ve stejné míře. Kdyby zde bývala byla rovnost mezi těmi, kdo nabízejí svou pracovní sílu a těmi, kdo ji kupují, mezi nutností

které potřebuje - neboť budou donuceni přijmout podmínky, které jim určí, protože pro něj přinesou zisk. Jestliže odmítnou, přijdou jiní, kteří ještě rádi takové podmínky přijmou. Takto věci běží každý den a všichni o tom víme a denně to pozorujeme.

Jestliže, jako důsledek konkrétních okolností, které neustále ovlivňují trh, odvětví průmyslu, v němž kapitalista plánoval nejdříve využít svůj kapitál, nenabízí všechny výhody, ve které doufal, pak přesune svůj kapitál jinam; tudíž buržoazní kapitalista není ze své podstaty svázán s žádným specifickým odvětvím průmyslu, ale má sklon investovat (jak tomu říkají ekonomové - my to nazýváme vykořisťováním) průměrně ve všech možných odvětvích. Předpokládejme konečně, že poznav nějakou neschopnost nebo neštěstí v daném průmyslu, rozhodne se neinvestovat v žádném odvětví; dobrá, koupí si akcie a renty; a jestliže se úrok a dividendy budou zdát nedostatečné, pak se bude zabývat nějakým zaměstnáním, čili bychom měli říci, na nějaký čas prodá svou práci, ale za podmínek mnohem lukrativnějších, než sám nabízel svým zaměstnancům.

Kapitalista tedy přichází na trh v postavení jestliže ne rovnou absolutně svobodného činitele, tedy přinejmenším v postavení nekonečně svobodnějšího aktéra, než je pracující. To, co se děje na trhu, je setkání mezi pudem k prachům a hladověním, mezi pánem a otrokem. Z právního pohledu jsou si oba rovni; ale z hlediska ekonomického je pracující nevolníkem kapitalisty, ještě dokonce předtím, než je uzavřena tržní transakce, pomocí níž pracovník na danou dobu prodává svou osobu a svou svobodu. Pracující je v postavení nevolníka, protože strašná hrozba hladovění, která denně visí nad jeho hlavou a nad jeho rodinou, jej přinutí přijmout jakékoliv podmínky, určené ziskuchtivými kalkulacemi kapitalisty, průmyslníka, zaměstnavatele. A jakmile je smlouva jednou vyjednána, poddanství pracujících se zvýší dvojnásobně; přesněji řečeno, předtím, než je smlouva vyjednána, je pracující, puzený hladem, pouze potenciálně nevolníkem; poté, co je vyjednána, stává se nevolníkem skutečně. Protože jaký druh zboží prodal svému zaměstnavateli?

Neboť protože nevlastní žádný jiný prostředek k zachování své existence než svou vlastní manuální sílu, jsou ze strachu, že budou nahrazeni druhými, tlačeni k tomu, aby ji prodávali za co nejnižší cenu. Tato tendence pracujících respektive nutnost, k níž jsou odsouzeni svou vlastní bídou, spolu s tendencí zaměstnavatelů prodávat výrobky svých dělníků a následně kupovat jejich pracovní sílu za nejnižší možnou cenu, neustále vytváří a upevňuje bídu proletariátu. Protože se nachází ve stavu bídy, je pracovník nucen prodávat svou pracovní sílu za téměř nic, a protože prodává tento produkt za skoro nic, upadá do ještě větší bídy.

Ano, vskutku do větší bídy! Neboť při této otrocké dřině je produktivní síla pracujících, zneužívaných, bezohledně vykořisťovaných, krajně zesláblých a podvyživených rychle vyčerpána. A je-li jednou vyčerpána, jaká může být její hodnota na trhu, jakou cenu má toto jediné zboží, které vlastní, a na jehož denním prodeji závisí jeho živobytí? Žádnou! A potom? Pak pracujícímu nezbývá už nic jiného než zemřít.

Co je v nějaké dané zemi nejnižší možná mzda? Je to cena toho, co je považováno proletáři této země za absolutně nezbytné k udržení se naživu. Všichni buržoazní ekonomové se v tomto bodě shodují. Turgot, jenž sám sebe nazýval ´ctnostným ministrem´ Ludvíka XVI, a vskutku byl čestným mužem, řekl:

"Prostý pracující jenž nevlastní nic než své ruce, nemá nic jiného na prodej než svou pracovní sílu. Prodává ji více nebo méně draze, ale její cena, ať už vysoká nebo nízká, nezávisí na něm samotném: závisí na jeho dohodě s kýmkoliv, kdo za jeho práci bude chtít zaplatit. Zaměstnavatel platí tak málo, kolik jen je možné; když má možnost výběru z většího množství pracovníků, zaměstnavatel si vybere toho, kdo pracuje levněji. Pracující jsou tedy nuceni snižovat svou cenu, protože si konkurují navzájem. Pro všechny typy práce z toho nutně plyne, že plat pracujícího je omezen na to, co je nezbytné pro přežití." (*Reflexions sur la formation et la distribution des richesses*)

úrok musí být vzat - a on vzat být od někoho musí, protože ve skutečnosti sám od sebe nevyrobí naprosto nic, - to se vás netýká. Pro vás stačí, že budete vědět, že to poskytuje úrok. Tento úrok sám o sobě nedostačuje k pokrytí mých nákladů. Nejsem obyčejný člověk jako vy. Nemohu být, ani nechci být spokojen s málem. Chci žít, obývat krásný dům, dobře jíst a pít, jezdit v kočáru, udržovat si dobrý zevnějšek, zkrátka, chci mít všechny dobré věci v životě. Rovněž chci poskytnout svým dětem dobré vzdělání, učinit z nich gentlemany a poslat je na studia, a potom, až se stanou mnohem vzdělanějšími než vy, budou vám moci jednoho dne vládnout tak, jako já vám vládnu dnes. A protože vzdělání samotné není dost, chci jim dát velké dědictví, tak, aby po jeho rozdělení mezi ně byli skoro tak bohatí, jako já. Následně, kromě všech dobrých věcí v životě, které si chci dopřát, rovněž chci zvětšit svůj kapitál. Jak tohoto cíle dosáhnu? Vyzbrojen tímto kapitálem navrhuji vaše vykořisťování, a navrhnu, abyste mi dovolili vás vykořisťovat. Vy budete pracovat a já budu sbírat a přivlastňovat si a prodávat pro své vlastní dobro produkt vaší práce, a vám z toho nedám více, než jistou část, která naprosto nezbytná pro to, aby vás dnes udržela na živu a zabránila vám zemřít hladem, aby jste na konci zítřka stále ještě pracovali pro mně za stejných podmínek; a až se vyčerpáte, vyhodím vás na ulici a nahradím vás ostatními. Vězte dobře, že vám budu platit plat tak malý a určím vám pracovní den tak dlouhý, pracovní podmínky tak kruté, jak despoticky, jak krutě je to jen možné; nikoliv proto, že bych byl zlý od přírody - nikoliv proto, že bych vás snad nenáviděl, ani proto, že by mým záměrem bylo vám škodit - ale z lásky k bohatství a proto, že chci rychle zbohatnout; protože čím méně vám platím a čím více pracujete, tím vyšší je můj zisk."

Toto říká implicitně každý kapitalista, každý průmyslník, každý majitel obchodu, každý zaměstnavatel, jenž požaduje pracovní sílu pracujících, které si najímá.

Ale protože nabídka a poptávka jsou stejné, proč pracující přijímají podmínky stanovené zaměstnavatelem? Jestliže

že přesně sto pracovníků se nabízí na trhu - pouze jedno sto, neboť kdyby jich přišlo více, nabídka by převýšila poptávku, což by vedlo k sníženým mzdám. Ale protože se objeví pouze jedno sto, a protože já, výrobce, potřebuji pouze toto množství - ani více ani méně - zdálo by se zpočátku, že byla ustavena úplná rovnost; že nabídka a poptávka, jsouce co do počtu rovné, by měly být stejně vyrovnané v dalších ohledech. Plyne z toho, že pracovníci mohou po mně požadovat mzdu a podmínky k práci, jež by jim zajišťovaly skutečně svobodnou, důstojnou a lidskou existenci? Vůbec ne! Jestliže jim zajistím tyto podmínky a mzdy, pak já, kapitalista, tím nezískám vůbec nic. Ale proč tedy bych se měl obtěžovat a nechat se zruinovat tím, že jím budu nabízet zisky mého kapitálu? Jestliže chci pracovat sám jako pracovníci, budu investovat svůj kapitál někde jinde, kdekoliv, kde mohu dostat nejvyšší úrok, a nabídnu svou pracovní sílu na prodej nějakému kapitalistovi tak, jako to činí mí pracovníci.

Jestliže, profitujíc z onoho mocného podnětu, jenž mi umožňuje můj kapitál, požádám oněch sto pracovníků, aby zúrodnili tento kapitál svou prací, nečiním tak ze soucitu k jejich trpení, ani kvůli duchu spravedlnosti, ani z lásky k lidstvu. Jako kapitalista nejsem v žádném případě filantrop; kdybych uskutečňoval filantropii, přišel bych na mizinu. Dělám to proto, že doufám, že z práce pracujících získám dostatečný profit, abych mohl žít pohodlně, dokonce jako boháč; zatímco zároveň zvýším svůj kapitál - a to vše bez toho, že bych musel pracovat sám. Ovšemže budu pracovat také, ale má práce bude zcela odlišného druhu a budu odměňován v mnohem vyšší míře, než oni pracovníci. Nebude to produktivní práce, ale práce sestávající z řízení, dohlížení a vykořisťování.

Ale copak není administrativa rovněž produktivní prací? Bezpochyby je, neboť bez dobré a inteligentní administrativy manuální pracovní síla nevyrobí buď vůbec nic nebo jen velmi málo a velmi špatně. Ale z hlediska spravedlnosti a potřeb samotné výroby není vůbec nutné, aby tato práce byla monopolizována v mých rukou, ani, a to především, že bych měl

být odměňován o tolik výše, než ti, kdo pracují rukama. Družstevní sdružení už dokázala, že pracující jsou dosti schopní k řízení průmyslových podniků, že to může být prováděno pracovníky zvolenými z jejich středu, kteří dostávají stejnou mzdu. Tudíž jestliže soustředím ve svých rukou řídící moc, nedělám to proto, že by to snad vyžadovaly zájmy výroby, ale proto, abych sloužil svým vlastním cílům, cílům vykořisťování. Jako naprostý šéf svého podniku dostávám za svou pracovní sílu deset nebo dvacetkrát více než mí zaměstnanci za svoji; a toto je pravda navzdory skutečnosti, že moje práce je nesrovnatelně méně namáhavá než jejich.

Ale kapitalista, majitel firmy prý podstupuje riziko, zatímco pracovník neriskuje nic. To není pravda, protože viděno z této perspektivy, jsou všechny nevýhody na straně pracujícího. Majitel firmy může řídit své záležitosti málo, může být úplně zničen špatným obchodem, nebo se stát obětí krize, nebo nepředvídané katastrofy; zkrátka může přijít úplně na mizinu. To je pravda. Ale znamená mizina z buržoazního hlediska být náhle omezen na stejnou úroveň bídy jako ti, kdo umírají hlady, nebo být smeten na společenskou úroveň obyčejných nádeníků? Toto se stává tak zřídka, že bychom zrovna mohli říct, že nikdy. Potom se zřídkakdy stane, že by si kapitalista něco neponechal, navzdory tomu, že se jeví být zruinovaný. V současné době jsou všechny bankroty víceméně podvodné. Ale i když nezachrání absolutně nic, jsou zde vždy rodinné svazky a společenské vztahy, což vše jim spolu s pomocí naučených obchodních dovedností, které přecházejí také na jejich děti, dovoluje získat si postavení pro sebe sama a své děti ve vyšších vrstvách pracujících, v managementu; stát se státním funkcionářem, vedoucím pracovníkem v obchodní nebo průmyslové firmě, a skončit, ačkoliv v závislosti, s příjmem vysoce převyšujícím to, co platili svým bývalým zaměstnancům.

Rizika pracujícího jsou nekonečně větší. Nakonec, jestliže podnik, v němž je zaměstnán, zkrachuje, musí žít několik dnů a někdy několik týdnů bez práce, a pro něj to znamená víc než jen

úpadek, znamená to smrt; protože každý den jí jen to, na co si vydělá. Úspory pracujících jsou pohádky vymyšlené buržoazními ekonomy, jimiž si utišují svůj slabý cit pro spravedlnost, hryzající svědomí, které se náhodou probralo v samém srdci jejich třídy. Tento směšný a hnusný mýtus nijak nezmírní utrpení pracujícího. Zná dobře náklady, které má, aby mohl uspokojovat denní potřeby své velké rodiny. Kdyby měl úspory, neposílal by své ubohé děti už do šesti let, aby chřadly, slábly a byly tělesně a morálně vražděny v továrnách, kde jsou nuceni pracovat nepřetržitě ve dvanácti a čtrnáctihodinových denních směnách.

Jestliže se někdy stane, že si pracující něco málo ušetří, je to rychle pohlceno nevyhnutelnými obdobími nezaměstnanosti které často krutě přerušují jeho práci, stejně jako nepředvídatelnými nehodami a nemocemi, které dopadají na jeho rodinu. Nehody a nemoci, které jej mohou stihnout, vytvářejí riziko, jež je v porovnání s riziky zaměstnavatele ničím: protože u pracujícího může vysilující nemoc zničit jeho produktivní schopnosti, jeho pracovní sílu. Nakonec prodloužená nemoc je nejstrašnějším bankrotem, bankrotem, který pro něj a jeho děti znamená hlad a smrt.

Vím velmi dobře, že za těchto podmínek, jestliže bych byl kapitalistou, jenž potřebuje stovku pracujících ke zúrodnění mého kapitálu, tak při zaměstnávání těchto pracovníků jsou všechny výhody na mé straně, všechny nevýhody na jejich. Nenavrhuji nic víc a nic míň než je vykořisťovat, a jestliže si přejete, abych byl ohledně toho upřímný, a slíbíte, že mě dobře ochráníte, řeknu jim:

"Podívejte se, děti moje. Mám nějaký kapitál, který sám od sebe neumí nic vyrobit, protože mrtvá věc nic nikdy vyrobit nedokáže. Nemám nic, co by vyrábělo bez práce. Jak to chodí, nemohu mít prospěch z toho, že bych to konzumoval neproduktivně, neboť kdybych to zkonzumoval, nezbylo by mi nic. Ale díky společenským a politickým institucím, které nad námi panují a jsou všechny pro mé dobro, v existující ekonomii se můj kapitál považuje rovněž za výrobce : vydělává mi úrok. Od koho tento

J.B. Say, skutečný otec buržoazních ekonomů ve Francii rovněž řekl: "Mzdy jsou mnohem vyšší, když existuje vyšší poptávka po pracovní síle než je nabídka, a jsou snižovány podle toho, jak je nabízeno více pracovní síly než je poptávka. Je to vztah mezi nabídkou a poptávkou, co reguluje cenu onoho zboží, jež se nazývá dělnickou pracovní silou, jsou tak totiž regulovány všechny ostatní veřejné služby. Když mzdy vzrostou o trochu výše, než je cena nutná pro to, aby se rodiny dělníků udržely nad vodou, mají více dětí a brzy se objeví větší nabídka pracovních sil v poměru s větší poptávkou. Když naopak poptávka po pracujících je menší než množství lidí nabízejících svou práci, jejich zisky se snižují zpět na cenu nezbytnou pro onu třídu k jejímu udržování ve stejném počtu. Rodiny více zatížené dětmi mizí; od nich dále se nabídka práce snižuje a za stavu, kdy je méně pracovní síly, cena stoupá . . . Takto je velmi obtížné, aby se mzdy pracujícího zvedly nad nebo spadly pod cenu nutnou k udržování jeho třídy (pracující, proletariát) v požadovaném počtu." (*Cours complet d' economie politique*)

Poté, co citoval Turgota a J.B. Saye, Proudhon vykřikuje: "Cena, pokud ji srovnáme s hodnotou (v hospodářství nějaké skutečné společnosti) je něco podstatně proměnlivé, a následně tedy v samém základu nestálé, a ve svých obměnách není regulována více než konkurencí, konkurencí, která, nezapomeňme, jak se Turgot a Say shodují, má nutný účinek nedát na mzdu pracujícímu více, než tolik, kolik je dost, aby pouze zabránila jeho smrti hladem, a udržovala danou třídu v potřebném množství." [1]

Aktuální cena základních nezbytností tvoří převažující stálou úroveň, nad kterou mzdy pracujících nemohou nikdy stoupnout na velmi dlouhou dobu, ale pod níž klesají velmi často, což neustále vede k vyčerpání, nemocnosti a smrti, dokud nezmizí dostatečný počet pracujících, aby se znovu vyrovnala nabídka a poptávka pracovních sil. To, co ekonomové nazývají vyrovnanou nabídkou a poptávkou, nevytváří skutečnou rovnost mezi těmi, kdo nabízejí svoji pracovní sílu na prodej a těmi, kdo ji kupují. Předpokládejme, že já, výrobce, potřebuji jedno sto pracovníků a

kapitalista bude trpět přesně stejně velkou potřebou zaměstnat pracující, jako jedno sto pracujících být jím zaměstnáno, neplyne z toho, že obě strany jsou ve stejném postavení? Nesetkávají se obě na trhu jako dva rovnocenní kupci - aspoň z právního hlediska - jeden přinášející komoditu nazývanou denní mzda, aby byla směněna za denní práci pracovníka na základě tolika a tolika hodin za den; a druhý přinášející svou vlastní práci jako svou komoditu, kterou vymění za mzdu nabízenou kapitalistou? Protože v našem předpokladu poptávka je po stu pracujících a nabídka je stejně tak sto osob, může se zdát, že obě strany jsou v rovnocenném postavení.

Ovšemže nic takového není pravda. Co je to, co přivádí kapitalistu na trh? Je to naléhavá potřeba či touha zbohatnout, zvětšit svůj kapitál, ukojit své ambice a společenskou ješitnost, aby byl schopen dopřát si všech představitelných potěšení. A co přivádí na trh pracujícího? Hlad, nutnost jíst, dnes a zítra. Tudíž zatímco je rovnocenný z hlediska právní fikce, jsou kapitalista a pracující všechno jen ne rovnocenní z hlediska ekonomického postavení, které je skutečným postavením. Kapitalista není ohrožován hladem, když jde na trh, ví velmi dobře, že jestliže dnes nenajde pracovníky, po nichž se shání, bude mít stále ještě dost k jídlu po celkem dlouhou dobu, díky kapitálu, jehož je šťastným majitelem. Jestliže pracující , které potkává na trhu, předloží požadavky, které se mu zdají příliš vysoké, protože mu zdaleka neumožňují zvětšit své bohatství a zlepšit si ještě více své ekonomické postavení, by tyto návrhy a podmínky mohly, nechci říct srovnat, ale přivést ekonomické postavení pracujících trochu blíže jeho vlastnímu - co dělá v takovém případě? Odmítne tyto návrhy a čeká. Konec konců není hnán naléhavou nutností, ale touhou zlepšit své postavení, které je ve srovnání s postavením pracujících, již dosti pohodlné, a tak může čekat. A on čekat bude, neboť jeho obchodnická zkušenost jej naučila, že odpor pracujících, kteří nevlastní ani kapitál, ani komfortní postavení ani žádné úspory o nichž by se dalo mluvit, jsou tlačeni vytrvalou nutností, hladem, že tento odpor nemůže trvat velmi dlouho, a že nakonec tak jako tak najde svých sto pracovníků,

prodat svou práci a nutností koupit ji, neexistovalo by zotročení a bída proletariátu. Ale pak by neexistovali ani kapitalisté, ani vlastníci majetku, ani proletariát, ani bohatí, ani chudí: existovali by jen pracující. Je to přesně z důvodu neexistence takové rovnosti, že máme a jsme nuceni mít vykořisťovatele.

Tato rovnost neexistuje, protože v moderní společnosti, kde je bohatství vytvářeno intervencí kapitálu, jenž platí mzdy pracujícím, růst populace předhání růst produkce, což vede k takové nabídce pracovní síly, jež je nutně mnohem vyšší než poptávka a vede k relativnímu poklesu úrovně mezd. Takto konstituovaná, monopolizovaná, buržoazním kapitálem vykořisťovaná výroba, je na jedné straně poháněna vzájemnou soutěží kapitalistů a tak se soustřeďuje stále více v rukou stále menšího počtu mocných kapitalistů, nebo v rukou akciových společností, které, díky slučování svého kapitálu jsou mnohem mocnější než největší samostatní kapitalisté. (A malí a středně velcí kapitalisté, poněvadž nejsou schopni vyrábět za stejnou cenu jako velcí kapitalisté, přirozeně podléhají v smrtelném zápase) Na druhé straně jsou všechny podniky nuceny touž soutěží prodávat své výrobky za nejnižší možnou cenu. [Kapitalistický monopol] umí dosáhnout tohoto dvojnásobného výsledku pouze tak, že přinutí ještě víc rostoucí množství malých a středně-velkých kapitalistů, spekulantů, obchodníků, nebo průmyslníků k odchodu ze světa vykořisťovatelů do světa vykořisťovaného proletariátu, a zároveň vymačkává z mezd téhož proletariátu ještě větší úspory.

Na druhé straně masa proletariátu rostoucí jako výsledek obecného růstu populace - který, jak víme, nemůže účinně zastavit ani bída - a zvyšující se proletarianizací malé buržoazie, ex-vlastníků, kapitalistů, obchodníků a průmyslníků - rostoucí, jak jsem řekl, mnohem rychlejším tempem než výrobní kapacity nějaké ekonomiky, která je vykořisťovaná buržoazním kapitálem - tato rostoucí masa proletariátu je umístěna do stavu, v němž jsou pracující nuceni k nešťastnému soutěžení proti sobě navzájem.

Je to jeho pracovní síla, jeho osobní služby, výrobní síly jeho těla, mysli a ducha, které se v něm nacházejí a jsou od jeho osoby neoddělitelné - je to tudíž on sám. Od tohoto okamžiku bude pod dozorem zaměstnavatele, buď přímo nebo prostřednictvím dohlížitelů; každý den během pracovní doby a za kontrolovaných podmínek; zaměstnavatel se stane majitelem jeho činů a pohybů. Když mu řeknou : "Udělej tohle," pracovník je povinen to udělat; nebo řeknou-li mu: "Jdi támhle," musí jít. Neříká se tomuto nevolnictví?

Pan Karl Marx, vynikající vůdce německého komunismu, správně pozoroval ve svém velkolepém díle *Das Kapital*[2] , že kdyby pracovní smlouva, svobodně uzavřená prodejci peněz - v podobě mezd - a prodejci své vlastní práce - čili mezi zaměstnavatelem a pracujícími - byla uzavřena nikoli pouze na určité a omezené období, ale na celý život daného pracovníka, vytvořila by skutečné otroctví. Uzavřena pouze na nějakou určitou dobu a zajišťující pracovníkovi právo odejít od svého zaměstnavatele, vytváří tato smlouva jakýsi druh dobrovolného a přechodného nevolnictví. Ano, přechodné a dobrovolné z právního hlediska, ale v žádném případě z hlediska ekonomických možností. Pracovník má vždycky právo odejít od svého zaměstnavatele, ale má na to prostředky? A jestliže od něj přece jen odejde, je to proto, aby vedl svobodnou existenci, v níž nebude mít žádného pána kromě sebe samého? Ne, učiní tak proto, aby se prodal jinému zaměstnavateli. Je k tomu nucen týmž hladem, jenž jej donutil prodat sebe sama prvnímu zaměstnavateli. Takže svoboda pracujícího, tolik vychvalovaná ekonomy, právníky, a buržoazními republikány, je pouze teoretická svoboda, postrádající jakékoliv prostředky pro svou možnou realizaci, a proto je to pouze fiktivní svoboda, vyložený podvod. Pravdou je, že celý život pracujícího je jednoduše nepřetržitým a úděsným sledem období nevolnictví - dobrovolného z právního hlediska, ale povinného v ekonomickém smyslu - jež je přerušované chvilkovými krátkými obdobími svobody doprovázené hladověním; jinými slovy, je to skutečné otroctví.

SYSTÉM KAPITALISMU

Tento pamflet je excerptem z *Knuto-germánského císařství a sociální revoluce* a byl zahrnut do *Sebraného díla Michaila Bakunina* pod názvem "Fragment." Části textu původně přeložil do angličtiny G.P. Maximoff pro svou antologii Bakuninových spisů. Chybějící paragrafy přeložil Jeff Stein ze španělského vydání, překl. Diego Abad de Santillan (Buenos Aires 1926) sv. III, str. 181-196.

Je nezbytné, abychom zde opakovali nevyvratitelné argumenty socialismu, u nichž se ještě žádnému buržoaznímu ekonomovi nepodařilo prokázat jejich neplatnost? Čím je vlastnictví, čím je kapitál v jejich současné podobě? Pro kapitalistu a vlastníka majetku znamenají moc a právo na život bez práce, které je garantováno Státem. A protože ani majetek ani kapitál nevyrábějí nic, pokud nejsou zúrodněny prací (labor *) - znamená to moc a právo žít z vykořisťování práce někoho jiného, právo kořistnicky využívat práci těch, kdo nemají ani majetek ani kapitál a kdo jsou tudíž nuceni prodávat svou produktivní sílu šťastným vlastníkům obojího. Všimněme si, že jsem zcela pominul z úvahy následující otázku: Jakým způsobem majetek a kapitál vůbec padly do rukou svých současných vlastníků? Toto je otázka, jež když bychom ji předjímali z hlediska dějin, logiky a spravedlnosti, nemůže být zodpovězena žádným jiným způsobem, než tím, jenž by posloužil jako obžaloba proti současným vlastníkům. Proto se zde omezím na prohlášení, že vlastníci majetku a kapitalisté, protože žijí nikoli ze své vlastní produktivní práce, ale z pozemkové renty, domovní renty, úroků ze svého kapitálu, nebo ze spekulace s půdou, budovami a kapitálem, nebo komerčním a průmyslovým vykořisťováním manuální práce proletariátu, žijí všichni na úkor proletariátu. (Spekulace a vykořisťování bezpochyby rovněž konstituují jakýsi druh práce, ale práce naprosto neproduktivní.)

Vím až příliš dobře, že tento způsob života se vysoce cení ve všech civilizovaných zemích, že jej výslovně a láskyplně ochraňují všechny státy, a že státy, náboženství a všechno právo, jak trestní tak občanské, a všechny politické vlády, monarchie a

a poptávkou, ačkoliv výsledkem je, že odměňování práce je omezeno na to, co je přísně nutné k tomu, aby člověk neumřel hladem. Správně, a zopakujme si už jen slova, která s bezděčnou upřímností pronesl Adam Smith, vůdce této školy: Je to malá útěcha pro jednotlivce, kteří nemají žádné jiné prostředky k zajištění své existence než svou práci." (Bakunin)

2. *Das Kapital, Kritik der politischen Oekonomie*, Karl Marx; Erster Band. Tuto práci bude třeba přeložit do francouzštiny, protože nic co znám neobsahuje analýzu tak hlubokou, tak jasnou, tak vědeckou, tak přesvědčivou, a smím-li to takto vyjádřit, tak nemilosrdné odhalení toho, jak se vytváří buržoazní kapitál a systematické a kruté vykořisťování, které kapitál nepřetržitě provádí s prací proletariátu. Jediný kaz tohoto díla . . .positivisticky orientovaného, založeného na hlubokém studiu ekonomických prací, nepřipouštějícího jinou logiku než logiku faktů - jediný kaz, řekněme, je, že bylo napsáno částečně, ale skutečně jen z části, stylem přehnaně metafyzickým a abstraktním . . . což jej činí příliš obtížným pro vysvětlení a téměř nepřístupným pro většinu pracujících, a jsou to hlavně pracující, kdo jej musí nicméně číst. Buržujové jej nikdy číst nebudou, nebo, jestliže jej budou číst, nikdy jej nebudou chtít pochopit, a jestliže jej pochopí, nikdy o tom nic neřeknou, neboť toto dílo není nic jiného než rozsudkem smrti, vědecky podnětným a neodvolatelně proneseným, nikoliv proti nim jakožto jednotlivcům, ale proti jejich třídě (Bakunin)

pozn. překladatele

(1) výraz "labor" překládám různě podle nejlep. smyslu, především jako "pracovní síla" tam, kde má MB na mysli osobní lidský vklad člověka do zaměstnání. Slovo "práce" je příliš zprofanované a mnohovýznamové. V jiných (jasných) kontextech je přeložen jako "pracující síly".

(2) výraz "worker" překládám jako "pracující" nebo "pracovník", výjimečně dle nejlepšího kontextu "zaměstnanec". Původní význam "dělník" je sice přesnější s ohledem na dobu, kdy byl text napsán, ale přesto se pevně domnívám, že každá tvořivá práce bez bližšího vymezení (a tu zde má MB také na mysli!) je vykořisťována těmi, kdo nic nevytvářejí, ale pouze si platí "tvůrce", aby na jeho výsledném produktu vydělali a jej ošidili o o část hodnoty jeho díla ve mzdě. A to se od 19.století nezměnilo